

EUROOPAN YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN JA SOSIAALITURVA

Julia Kiuru
Topsos – Sosiaalivakuutuksen ammatillinen lisensiaattitutkimus
Sosiaalipolitiikan laitos
Turun yliopisto
Helmikuu 2009

Turun yliopiston sosiaalipolitiikan laitoksen julkaisuja

Sarja D: 1/2009 Sosiaalivakuutuksen ammatilliset lisensiaattitutkielmat

ISBN 978-951-29-3870-4

KIURU, JULIA: Euroopan yhteisöjen tuomioistuin ja sosiaaliturva
Ammatillinen lisensiaattitutkielma, 33 sivua, 1 liitesivu
Sosiaalipolitiikka
Helmikuu 2009

Euroopan unionin (EU) tavoite on ollut luoda tehokkaat sisämarkkinat jotka mahdollistavat tavaroiden, henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaan liikkuvuuden. Sosiaalipolitiikka ja sosiaaliturvan järjestäminen on ollut pääosin kansallinen asia ja sisämarkkinasääntelyn ulkopuolella. Suomen liittyessä EU:iin ei tällä alueella siis odotettu suuria muutoksia, eikä niitä heti tullutkaan. Sosiaaliturva on järjestetty Suomessa varsin eri tavalla kuin useimmissa Euroopan maissa. Huomattavaa Suomessa on erityisesti asumisperusteiset etuudet ja niin sanotun ensimmäisen pilarin sosiaaliturvan kattavuus. Työala- ja työnantajakohtaiset etuudet ovat harvinaisia ja yksityisten vakuutusten osuus sosiaaliturvasta on hyvin pieni.

Suomen työeläkejärjestelmä on erityisen kiinnostava, sillä se hoidetaan yksityisissä vakuutusyhtiöissä, vaikka kyseessä onkin pakolliseen sosiaaliturvaan kuuluva järjestelmä. Euroopassa yleisesti pakolliseen sosiaaliturvaan kuuluvat järjestelmät ovat julkisesti hallinnoituja. Tässä artikkelissa tarkastelen EU:n ja tarkemmin Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen (EYT) päätösten mahdollista vaikutusta Suomen sosiaaliturvaan. Teoreettisena lähtökohtana on instituutioiden vaikutus sosiaalipolitiikkaan, erityisesti uusinstitutionalismien näkökulmasta. Artikkelissa tarkastelen 33 sosiaaliturvaa koskevaa EYT:n päätöstä ja etsin niiden taustalla vaikuttavia linjoja.

Artikkelissa tutkituissa EYT:n päätöksissä on todettavissa johdonmukainen linja, joka pohjautuu Euroopan yhteisön perustuslain ytimeen: ”neljään vapauteen” ja pyrkimykseen vapaimpaan saavutettavissa olevaan kilpailuun. Vaikka pääsääntöisesti sosiaaliturva onkin ollut sisämarkkinoiden sääntelyn ulkopuolella, on EYT ottanut kantaa, usein varsin yksityiskohtaisissa asioissa, sosiaaliturvajärjestelmien sisäisiin piirteisiin. Sosiaalipolitiikka ja sosiaaliturva saavat siis olla kansallisia asioita niin kauan kun ne eivät uhkaa sisämarkkinoiden toimintaa. ”Vähittäisen muuntumisen malli”, jossa asteittaiset pienet muutokset johtavat ajan mittaan suurempiin muutoksiin, on haasteellinen juuri Suomen sosiaaliturvajärjestelmälle, joka herättää erilaisuutensa vuoksi huomiota ja kysymyksiä. Erityisesti kun EYT:n päätökset koskevat usein EU-kansalaisten esiin nostamia varsin yksityiskohtaisia seikkoja, voivat järjestelmien erityispiirteet joutua koetukselle.

EU:lla ja EYT:lla on mitä ilmeisimmin vaikutusta Suomen sosiaaliturvaan. Vaikutus on toistaiseksi ollut enemmän välillistä kuin suoraa, mutta ehkä eniten juuri siksi huomion-arvoista.

Asiasanat: Euroopan yhteisöjen tuomioistuin, sisämarkkinat, sosiaaliturvan luokittelu, pilarijako, Suomen työeläkejärjestelmä

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	1
INSTITUUTIOT JA SOSIAALIPOLITIikka	4
EUROOPAN UNIONIN SISÄMARKKINAT	8
SUOMEN SOSIAALITURVA EU:SSA	11
EUROOPAN YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN JA SOSIAALITURVA	13
Tapaturmavakuutus	14
Sairaanhoito toisesta maasta	15
Miesten ja naisten tasa-arvo	18
Sosiaaliturva-asetuksen 1408/71 soveltaminen	20
Yleishyödylliset palvelut	22
JOHTOPÄÄTÖKSET	24
KIRJALLISUUS	27
LIITE	34

JOHDANTO

Euroopan unionin (EU) tavoitteena on ollut luoda tehokkaat sisämarkkinat, jotka mahdollistavat tavaroiden, henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaan liikkuvuuden. Sosiaalipolitiikka on kuulunut pääosin kansallisen toimivallan piiriin eli jäsenvaltiot ovat saaneet melko vapaasti itse päättää omasta sosiaalipolitiikastaan ja siitä, miten sosiaaliturvansa ja – palvelunsa järjestävät. EU:n sisämarkkinoiden piiriin jo 1950-luvulta kuulunut sosiaaliturvajärjestelmien koordinointi sallii sosiaaliturvajärjestelmien hyvinkin suuren erilaisuuden. Esimerkiksi Pohjoismaiden asumisperusteiset järjestelmät otettiin EU:n koordinoitilainsäädännön piiriin sellaisenaan. (Kari 2002a.)

Kun Suomi liittyi Euroopan unioniin vuoden 1995 alusta, pidettiin itsestään selvänä, etteivät EU:n sisämarkkinat, sosiaaliturvan koordinoitua lukuun ottamatta, asettaneet vaatimuksiaan sosiaaliturvajärjestelmille. Sisämarkkinat koskivat yksityistä vakuutusta ja niin sanottuja toisen pilarin kollektiivisia järjestelmiä, mutta sosiaaliturva lakisääteisenä ja pakollisena jäi niiden ulkopuolelle. Tämä asia todettiin nimenomaisesti ja useaan kertaan, kun liittymisen seurauksia arvioitiin. (Esim. Kari & Kattelus & Saari 2008; Saksliin 2003.) Suuria muutoksia liittymisen ei heti aiheuttanutkaan Suomen sosiaaliturvajärjestelmään, vaikka se poikkeaa monessa suhteessa keski- ja eteläeurooppalaisista malleista.

Eräitä ongelmakohtia nousi kuitenkin esille jo vuonna 1994 Euroopan talousalueeseen (ETA) ja vuotta myöhemmin Euroopan unioniin liityttäessä. Varsinkin omalaa-tuisen työeläkejärjestelmämme suhde sisämarkkinoiden kilpailusääntöihin joutui tarkastelun kohteeksi. Työeläkejärjestelmän asema on toistaiseksi turvattu erityisellä poikkeuksella, mutta on mahdollista että tilanne joskus muuttuu. Vaikka sosiaaliturva onkin jätetty kansallisen sääntelyn piiriin, ovat sisämarkkinat EU:n poliittinen ydin ja periaatteessa kaikki muu, kuten sosiaaliset kansallisiin järjestelmiin liittyvät seikat, ovat sille alisteista. Toisin sanoen sosiaaliturva saa olla oma irrallinen alueensa niin kauan kuin se ei vaikeuta markkinoiden toimintaa. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin (EYT) on korostanut että jäsenmaat ovat vastuussa oman sosiaaliturvajärjestelmänsä hoitamisesta ja kehittämisestä, kunhan vain ottavat tässä huomioon EU:n sisämarkkinoiden ensisijaiset periaatteet. (Kari & Kattelus & Saari 2008.)

Viimeisten kymmenen vuoden aikana EU:ssa pienimuotoisen sosiaalipoliittisen lainsäädännön rinnalle on rakentunut kaksi uutta merkittävää tekijää: sisämarkkinoiden vaikutus jäsenvaltioiden sosiaali- ja terveystalouteen ja niin sanottuun Lissabonin strategiaan liittyvä poliittinen ohjaus (Kvist & Saari 2007). EU:n sisämarkkinoiden laajeneminen yhä enemmän sosiaaliturvan alueelle on muodostunut EU:n sosiaalipoliittikkaa muokkaavaksi tekijäksi. Tässä erityisesti Euroopan yhteisöjen tuomioistuimella on ollut tärkeä rooli, sillä yksittäisiä sosiaaliturvaa koskevia ratkaisuja tehdessään se on painottanut selvästi liikkuvuuden perusvapauksia ja sisämarkkinoiden kilpailupoliittikkaa sosiaaliturvajärjestelmien kansallisen toimivallan kustannuksella. Se on sisämarkkinoiden kehityksen esteiden poistamisen nimissä rajoittanut ja määrittellyt uudelleen jäsenvaltioiden sosiaalipoliittikkaa. (Leibfried & Pierson 1996, 187.)

EYT:n sosiaalipoliittikkaa koskevat ratkaisut ovat lisääntyneet vuosien varrella ja sisämarkkinoiden ja sosiaalipoliittikan ja –turvan välinen konflikti on tullut voimakkaammin esille viimeisen kymmenen vuoden aikana. Vaikka järjestelmien sosiaaliturvaluonnetta ei ole kiistetty, on tuomioistuin pyrkinyt soveltamaan kilpailusääntöjä muun muassa niiden myöntämiin etuuksiin ja niiden myöntämisperusteisiin. Kyseessä on tietynlainen vähittäisen muuntumisen malli (Kangas 2008, ks. myös s.7 ja Pierson 1998), jossa asteittaiset muutokset johtavat lopulta hyvin erilaiseen tilanteeseen kuin mistä lähdettiin. Yksittäiset, usein vain yksityiskohtia koskevat ratkaisut voivat johtaa lopulta suuriin muutoksiin järjestelmätasolla. Suomen sosiaaliturvan kannalta tällainen kehitys on merkityksellistä. Erityisesti työeläkejärjestelmän erityispiirteet saattavat antaa ulkopuolisille aiheutta mieltä, onko kyseessä puhtaasti sosiaaliturvajärjestelmä ja voisiko kilpailusääntöjä sittenkin soveltaa siihen.

Tässä artikkelissa tutkitaan EYT:n kannanottojen ja niiden taustalla vaikuttavien periaatteiden vaikutusta sosiaaliturvaan institutionaalisen analyysin avulla. Menetelmänä on kuvailla valikoivasti niitä sisämarkkinoiden ja suomalaisen hyvinvointivaltion välisiä ongelmakohtia, jotka ovat edellyttäneet punnintaa EYT:ssä. Erityisen kiinnostavaa on kysymys työeläkejärjestelmän aseman ja sitä koskevan poikkeuksen pysyvyydestä suhteessa sisämarkkinoiden kilpailuvaatimuksiin, sillä työeläkejärjestelmän erityispiirteet tekevät sen paikan sosiaaliturvajärjestelmien pilariluokittelussa haasteelliseksi. Perimmäinen kysymys tutkimuksessa siis on: Vaikuttaako EU Suomen sosiaalipoliittikkaan ja –turvaan?

Instituutioiden vaikutus sosiaalipolitiikkaan, erityisesti uusinstitutionalismien näkökulmasta on artikkelin teoreettinen lähtökohta. Tutkimusongelma on, millainen vaikutus Euroopan yhteisön tuomioistuimella on sosiaaliturvaan ja sitä kautta Suomen sosiaaliturvajärjestelmään. Esimerkkeinä käytetään EYT:n sosiaaliturvaa koskevia päätöksiä. Myös eurooppalaistumisen tutkimuksessa käytetyt lähestymistavat olisivat soveltuneet hyvin tutkimuksen teemojen käsittelyyn. Laitinen-Kuikka ja Saari (2006) ovat esitelleet erilaisia kehittyvän eurooppalaisen hallintamallin vaikutuksia kansallisvaltioihin analysoivia suuntauksia. Muutamat näistä olisivat voineet hyvin valottaa EYT:n ja Suomen sosiaaliturvajärjestelmän välistä suhdetta. Esimerkiksi Börzelin tapa tarkastella eurooppalaisuutta kaksisuuntaisena prosessina, jossa jäsenvaltioiden hallitukset pyrkivät muokkaamaan EU-tasolla tehtäviä poliittisia ratkaisuja omien intressiensä ja institutionaalisten traditoidensa mukaisiksi ja joutuvat sitten mukauttamaan kansallisen politiikkansa tehtyihin päätöksiin, olisit ollut kiinnostava näkökulma artikkelin aihepiirin kannalta.

EU:n vaikutuksista sosiaalipolitiikkaan ja Suomen sosiaaliturvaan tiedetään aika vähän eikä siitä ole tehty kovin paljon tutkimusta. EU-tutkimus on tärkeää, koska EU:n tapahtumien vaikutukset jäsenvaltioiden sosiaalipolitiikkaan ja sosiaaliturvajärjestelmiin ovat usein välillisiä ja niiden todellinen merkitys saattaa paljastua vasta ajan kuluessa. Kaikki EYT:n päätökset ja pääosin muukin EU:n lainsäädäntö ovat jäsenmaita sitovia, vaikka ne eivät sopsikaan järjestelmän periaatteisiin. Siksi EU:n toiminnan seuraaminen on tärkeämpää kuin yleisen kansainvälisen kehityksen tai kansainvälisten järjestöjen toimien seuraaminen. EYT:n tapauksia on käsitelty jonkin verran niin suomalaisissa kuin ulkomaisissakin julkaisuissa. (Esim. Kari & Pakaslahti 2003; Sakslin 1999; Kari & Kiuru & Kontiokorpi & Lehtonen & Hakala 2004; Mossialos & McKee 2002, de Burca 2005.) Tässä artikkelissa Suomen kannalta kiinnostavat, eri alueiden sosiaaliturvaa koskevat päätökset on koottu samaan tarkasteluun ja aihekokonaisuutta pyritään näin hahmottamaan yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta.

Artikkelin rakenne on seuraava: Aluksi käsittelen institutionalismia. Sen jälkeen valotan hieman sisämarkkinoita ja kilpailupolitiikkaa. Kolmannessa luvussa käsittelen sosiaalipolitiikkaa ja -turvaa ja niiden luokittelua EU:ssa. Viimeisessä luvussa esittelen Euroopan yhteisön tuomioistuinta. Käsittelen sen sosiaaliturvaa koskevia päätöksiä sekä analysoin niiden merkitystä Suomen sosiaaliturvajärjestelmän kannalta. Yhteenvedossa pohdin tuloksia yleisemmällä tasolla.

INSTITUUTIOT JA SOSIAALIPOLITIikka

Instituutio on yksi yhteiskuntatieteiden tavallisimmista käsitteistä. Laajimmassa merkityksessään instituutiot ovat sääntöjä ja sellaisina perusta kaikelle poliittiselle toiminnalle. Instituutioihin lukeutuvat paitsi sopimuksissa määritellyt organisaatiot ja niiden mukaiset päätösprosessit, myös ajan mittaan muodostuneet säännöt, toimintatavat ja normit. Instituutiot voivat olla muodollisia tai epämuodollisia, mutta ilman niitä ei olisi olemassa organisoitua politiikkaa (Steinmo 2002; Bulmer 1998).

Viimeaikaisessa hyvinvointivaltiotutkimuksessa on painottunut uusinstitutionalismiksi kutsuttu näkökulma. Se juontaa juurensa jo 1970-luvun loppupuolelle. Silloin eri alojen tutkijat alkoivat aikaisempaa enemmän huomioida sääntöjä, toimintatapoja ja organisaatioita yksilöiden ja ryhmien käyttäytymisen kanavoijina ja muokkaajina. Tätä ennen oli muutaman vuosikymmenen vallalla yksilöllisiä tekijöitä poliittisten ilmiöiden selittäjinä painottanut näkökulma (Hacker 2002, 292; Peters & Pierre & King 2005, 1279).

Institutionalismi on kiinnostunut niistä moninaisista tavoista, joilla poliittiset instituutiot vaikuttavat yhteiskunnallisia ilmiöitä tuottaviin toimijoiden keskinäisiin vuorovaikutusmuotoihin; poliittisten toimijoiden käytökseen ja lopputuloksiin. Instituutiot määrittelevät poliittisten areenoiden mahdolliset toimijat, muotoilevat näiden poliittisia strategioita ja vaikuttavat toimijoiden näkemyksiin siitä mikä on mahdollista ja toivottavaa. (Goodin 1996). Sosiaaliset vaatimukset on aina myös kanavoitava poliittisten instituutioiden läpi, jotta niillä olisi vaikutusta poliittisessä päätöksenteossa (Immergut 1992, 19). Bulmerin (1993) mukaan uusinstitutionalistinen lähestymistapa on yhdistetty erityisesti Marchin ja Olsenin (1989) kirjoituksiin, mutta erilaisia suuntauksia on useita. Keskeinen väittäjä Steinmon (2002) mukaan uusinstitutionalismissa on että instituutiot vaikuttavat poliittisen toiminnan lopputuloksiin.

Uusinstitutionalistit eivät esitä yhtä yleisesti hyväksyttyä instituution määritelmää, eikä niillä näytä olevan yhteistä tutkimusohjelmaa ja metodologiaa. Bulmer (1998) sanookin uusinstitutionalismiin olevan ”sateenvarjotermi”, jonka alle mahtuu erilaisia suuntauksia. Se jaetaan usein kolmeen eri koulukuntaan: rationaalisen valinnan teoriaan, organisaatioteoriaan (sosiologiseen institutionalismiin) ja historialliseen institutionalismiin. Nämä institutionalistiset suuntaukset eroavat toisistaan merkittävältä osin ja ovat kehittyneet erillään toisistaan. Erityisesti niiden käsitykset ihmisten rationalisuudesta ja kollektiivis-

ten tekijöiden vaikutuksesta yksilöiden toimintaan poikkeavat toisistaan. (Esim. Hall & Taylor 1996, Immergut 1998). Eroista huolimatta Immergut (1998, 1992) näkee näillä suuntauksilla yhteneväisyyksiä ja yhteisen päämäärän. Hänen mukaansa kaikista uusinstitutionalismien suuntauksista on löydettävissä kolme lähtöoletusta. Ensinnäkin käyttäytymisessä ilmaistuja preferenssejä ei voida pitää ”aitoina”, vaan ne ovat pikemminkin instituutioiden houkuttelemia. Toisen lähtöoletuksen mukaan yhteensovittaminen muuntaa intressejä ja toiveita. Kolmanneksi institutionaaliset puitteet pyrkivät tekemään joistakin intresseistä etuoikeutettuja. (Immergut 1998, 8.)

Rationaalisen valinnan teoriassa analysoidaan rationaalisten toimijoiden tekemiä valintoja ja strategista toimintaa keskinäisen riippuvuuden olosuhteissa käyttäen peliteorian kaltaisia välineitä. (Immergut 1998, 12.) Se ei ole yhtenäinen suuntaus vaan sen sisällä on erilaisia näkemyksiä toimijoiden rationaalisuudesta ja siitä mitä rationaalinen toimija tavoittelee tai maksimoi. Paradigman sisällä on käyty paljon keskustelua suuntauksen lähtökohdista ja ulkopuolelta siihen on kohdistunut vielä laajempaa kritiikkiä. (Herne & Setälä 2000.)

Toinen uusinstitutionalismien suuntaus on organisaatioteoria (tai sosiologinen institutionalismi). Sen perusajatuksen mukaan aikaa ja informaatiota ei ole koskaan riittävästi jotta yksilöt ja organisaatiot voisivat tehdä todella punnittuja ratkaisuja. Sidotun rationaalisuuden oikopolut, nojaaminen rutiineihin ja standardoituihin toimintatapoihin tekee päätöksenteon mahdolliseksi. Sen edustajat ovat katsoneet organisaation päätöksenteon syntyvän jokseenkin sattumanvaraisesti ja koulukunnan kritiikki rationalisuutta kohtaan on ollut melko radikaalia. (Immergut 1998, 15.)

Kolmas suuntaus on historiallinen institutionalismi. Se painottaa historiallisten kontekstien, makroinstituutioiden ja mikrotoimijoiden vuorovaikutusta. Se on suuntautunut rakenteellista valtaa koskeviin kysymyksiin ja suuntauksen piirissä käytetäänkin paljon vertailevaa tutkimusta paikantamaan erilaisten institutionaalisten kontekstien vaikutusta poliittiseen prosessiin. (Julkunen 2003 a & b.) Yleisesti ottaen instituutiot yhdistetään organisaatioihin ja virallisten organisaatioiden luomiin sääntöihin (Hall & Taylor 1996, 938). Historiallista institutionalismia on kritisoitu siitä että sen muutosta koskeva analyysi jää kuvailevaksi ja että sillä on vähän tarjottavaa muutosten selittämisessä niiden ennustamisesta puhumattakaan (Peters & Pierre & King 2005, 1296). Immergutin mukaan suuntauksessa vallitsee kaksijakoinen näkemys historiasta. Se nähdään toisaalta

metodina ja toisaalta teoriana (tai anti-teoriana). Tämä luo konfliktin tutkijoiden sosiaaliteorioiden ja tulkitsijan roolien välille ja Immergut epäilee, ovatko konfliktin aiheuttamat voimakkaat jännitteet ratkaistavissa. (Immergut 1998, 19-20.)

Immergut (1998) esittelee artikkelissaan useita historiallista institutionalismia edustavia tutkimuksia, joista monet ovat kriittisiä monokausaalisia ja deterministisiä selityksiä kohtaan. Niissä korostetaan pikemminkin historian kontingenssia, sattumaa ja pelivaraa; kausaalisuus nähdään kontekstuaalisena ja kompleksisena. Immergutin mukaan tärkeämpi kuin mikään tietty historiallisen institutionalismin tulos on tutkimusten sisältämä näkemys toimijoiden ja rakenteiden suhteista. Immergut jakaa tutkijat tulkinnallisemmin ja rakenteellisemmin suuntautuneisiin. Tulkinnallisemmin suuntautuneisiin hän lukee Margaret Weirin, Charles Sabelin, Jonathan Zeitlinin sekä Peter Hallin ja rakenteellisemmin suuntautuneisiin Sven Steinmon, Terry Moen ja Theda Skocpolin.

Edellä mainittu Theda Skocpol (1992; 1995) on selittänyt Yhdysvaltojen ja Euroopan eroja valtiorakenteen eroavaisuuksista eli instituutioista käsin. Hän ja muut institutionalistit ovat vakuuttavasti esittäneet, että Yhdysvaltojen institutionaalisessa rakenteessa on tekijöitä, jotka hidastavat hyvinvointipolitiikan kehitystä ja poliittista muutosta. Erityisesti Amerikassa noudatettava common law- järjestelmä on ollut merkittävä. Siinä uusien lakien lainvoimaisuus ja perustuslaillisuus koetellaan aiempia oikeustapauksia ja tuomioistuinten niistä antamia ratkaisuja vastaan. Pääasiassa se on lähtöisin osavaltioiden korkeimpien tuomioistuinten ennakkopäätöksistä, joita noudatetaan myöhempiä juttuja ratkaistaessa. Järjestelmä takaa uudistusten vastustajille runsaasti veto-kohtia, joilla estää lakien läpimeno. Common law- järjestelmää noudattavissa maissa sosiaalipoliittinen liikkeellelähtö onkin ollut hitaampaa kuin muissa, vastaavalla sosioekonomisen kehityksen tasolla olevissa maissa. (Kangas 2003; Hacker 2002.)

Myös EU:ssa instituutioilla on selvä vaikutus kansallisen sosiaalipolitiikan kehitykseen. Vaikka sosiaalipolitiikka onkin periaatteessa ollut kansalliseen päätäntävaltaan kuuluvaa, monet tekijät sääntelevät ja rajoittavat sen toteutusta käytännössä. EYT:n rooli sosiaalipolitiikan määrittäjänä on saanut osakseen lisääntyvää huomiota. EU:ssa tuomioistuimen vaikutustapa on kuitenkin erilainen kuin USA:ssa. Kun USA:ssa lakien läpimeno on monesti estynyt tuomioistuimen toimien vuoksi, EU:ssa tuomioistuin puuttuu yksittäisiin tapauksiin lakien jo voimaan tultua. Vaikka EYT ei ole varsinainen lainsäätävä, se pystyy vesittämään jo aiemmin säädettyjä lakeja ja puuttumaan kansallisiin jär-

jestelmiin tulkitsemalla poliittista konsensusta etsiessä muotoiltuja lakeja. Yhdysvalloissa lain eteneminen saattaa pysähtyä jo suunnitteluvaiheessa siihen, että se rikkoo perustuslain takaamia kansalaisten vapauksia ja oikeuksia. EU:ssa tuomioistuin voi yksittäistapauksissa puolestaan ohittaa kansallisen lainsäädännön, jos se toteaa, että sisämarkkinalainsäädännön yksilölle takaamia vapauksia on rikottu.

Pyrin tässä artikkelissa selittämään EYT:n vaikutusta kansalliseen sosiaalipolitiikkaan. Oma näkökulmani on lähimpänä historiallista institutionalismia, sillä pyrin osoittamaan instituutioiden vaikuttavan sosiaalipolitiikkaan ajan kuluessa. Bulmerin (1998) esittämät ajatukset instituutioista tuntuvat sopivan omaan tutkimusongelmaani. Hänen mukaansa instituutiot strukturoivat tilanteita muovaamalla toimijoiden strategioita, vaikuttamalla heidän tavoitteenasetteluunsa sekä olemalla välittäjänä mukana toimijoiden yhteistyössä. Instituutioiden puitteissa toimiessaan poliittisilla toimijoilla on rooleja ja velvoitteita, eivätkä ne silloin aja pelkästään omia tai edustamansa ryhmän intressejä. Instituutio ei siis ole pelkkä arena, jolle toimijat kokoontuvat tekemään päätöksiä, vaan sillä on myös oma itsenäinen vaikutuksensa tehtävään päätökseen.

Instituutioiden toiminnan tarkastelussa lähdetään liikkeelle sopimuksesta, mutta ajan kuluessa instituution toiminta saattaa saada aikaan tuloksia, joita ei ennakoitu sopimusta tehtäessä. Näihin ennakoimattomiin lopputuloksiin vaikuttaa lisääntyvä sosiaalinen kompleksisuus. Kun tehtävien päätösten ja mukana olevien toimijoiden määrä kasvaa, keskinäisen riippuvuuden suhteet toimijoiden, organisaatioiden ja instituutioiden välillä lisääntyvät jatkuvasti (Bulmer 1993 & 1998; Pierson 2004, 115; March & Olsen 1989).

Pierson (1998) kritisoi hallitustenvälisyyttä käyttäen perusteena historiallista kehitystä. Päätäessään instituutioista ja antaessaan niille tietyt valtuudet hallitukset toimivat tavoitteidensa mukaisesti. Ajan kuluessa instituutiot pyrkivät kuitenkin laajentamaan valtaansa ja tilanteen muuttuessa siinä yleensä onnistuvatkin. Unionin käytännön toiminnan ja hallitusten sitä koskevien päätösten välille syntyy selkeä ero. Instituutiot eivät ole hallitusten valvonnassa, vaan päätöksille muodostuu ennakoimattomia seurauksia. Tätä tilannetta voidaan kutsua vallan vähittäiseksi siirtymiseksi. Sama ajatus toimii EYT:n päätösten vaikutuksissa. Olli Kangas (2008) on artikkelin aihepiiriä koskevassa keskustelussa osuvasti käyttänyt termiä ”vähittäisen muuntumisen malli” tavasta, jolla EYT:n tekemien ratkaisujen aiheuttamat pienet muutokset voivat johtaa ajan kuluessa suurempiin muutoksiin järjestelmätasolla.

EUROOPAN UNIONIN SISÄMARKKINAT

Sisämarkkinat ovat yksi EU:n peruspilareista. Niiden perustana on tavaroiden, henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaa liikkuvuus. Aluksi sisämarkkinoiden rakentaminen oli negatiivista integraatiota, eli kysymys oli edellä mainittujen neljän vapauden liikkumista estävien rajoitusten poistamisesta. Hyvä esimerkki on sosiaaliturvan koordinointi. Siinä sosiaaliturvajärjestelmissä olevat odotusajat ja etuuksien maasta vientiä koskevat rajoitukset on poistettu, jotta työvoima voisi vapaasti liikkua maasta toiseen. Myöhemmin on tullut mukaan myös positiivinen integraatio, jossa sisämarkkinoita rakennetaan uusilla elementeillä. Esimerkkinä tästä on yhteinen raha. (Kari & Pakaslahti 2003, 197.) Viimeisen kymmenen vuoden aikana on kehittynyt myös uudenlaista positiivista integraatiota, jota Kvist ja Saari (2007) kutsuvat sosiaalisen suojelun eurooppalaistumiseksi ”europanisation”. Heidän mukaansa ilmiön taustalla vaikuttaa ehkä voimakkaimmin päätöksentekijöiden ajatuksissa tapahtunut muutos sosiaalipolitiikkaa kohtaan. Uudet Lissabonin strategian ja avoimen koordinaation menetelmän mukaiset ”politiikkaprosessit” ovat saaneet jäsenvaltiot keskustelemaan yhdessä sosiaalisista haasteistaan ja ratkaisuksistaan. (Ks. myös Lehtonen 2008.)

Sisämarkkinat ovat kehittyneet pitkälle ja laajentuneet uusille alueille, kuten lentoliikenteeseen, telekommunikaatioon ja energia- sekä rahoituspalveluihin, jotka ovat komission mukaan elintärkeitä talouden kilpailukyvyille. Sisämarkkinoiden kehittäminen on komission mukaan enemmänkin jatkuva prosessi kuin kerralla päätökseen vietävä tehtävä. Uusia haasteita nousee, kun edelliset tavoitteet on saavutettu. (Kari & Pakaslahti 2003; EU:n Komission työasiakirja 2003.)

Kansallisten toimintamallien muuttaminen ja direktiivien siirtäminen kansalliseen lainsäädäntöön on ollut hankalaa, erityisesti vakuutus- ja julkisesti säänneltyjen palvelujen alalla. Komission on vaikea valvoa direktiivien siirtämistä kansalliseen lainsäädäntöön kaikissa jäsenmaissa, joten se keskittyy tiettyihin alueisiin kartoittaakseen sisämarkkinasääntöjen toimivuutta estäviä tekijöitä. Komissio luottaa myös siihen, että organisaatiot ja väärin kohdellut yritykset tuovat sisämarkkinasääntöjen vastaisia toimia sen tietoisuuteen. (Wallace & Young 1996, 144.)

Kilpailupolitiikka on yksi sisämarkkinoiden tärkeimpiä työkaluja neljän vapauden edistämiseksi. Kukoistava teollisuus oli tarkoitus varmistaa pikemminkin vapaiden

markkinoiden kuin hallitusten ohjauksen kautta. Kilpailusäännöt on suunnattu sekä yksityisille yrityksille että jäsenvaltioiden hallituksille. (Allen 1996, 158, 162.) Kilpailupolitiikka perustuu lähes täysin Pariisin ja Rooman sopimukseen, joita voidaan tulkita niin että mikä tahansa poikkeama täydellisen kilpailun ideaalimallista on kielletty ja että kilpailusäännöt on suunnattu yhtä lailla yksityisille yrityksille kuin jäsenvaltioiden hallituksillekin. Useimmat ekonomistit ovat kuitenkin myöntäneet, että täydellisen kilpailun tilan saavuttaminen on mahdotonta todellisessa maailmassa. Tästä lähtökohdasta on saanut alkunsa toimivan kilpailun käsite, jonka mukaan yrityksiä ja hallituksia tulisi rohkaista pyrkimään vapaimman saavutettavissa olevan kilpailun tilanteeseen. Toimivan kilpailun tavoittelussa tarvitaan kilpailupolitiikkaa. (Allen 1996, 161.)

Etuuksien ja palvelujen suhde kilpailupolitiikkaan on ollut ongelmallinen erityisesti silloin kun tehtävää toteuttaa yksityinen yritys tai yhteisö. Varsinkin palvelujen vapaa liikkuminen on aiheuttanut vakavia kiistoja eurooppalaisessa sosiaalipolitiikassa. Myös niin sanottujen yleishyödyllisten palvelujen yksityistämisen myötä on noussut esiin ongelmia yleisen palveluvelvoitteen ja kilpailusääntöjen välillä. (Ks. Mentula & Saraste 1999.) Lisäksi joulukuussa 2006 hyväksytty direktiivi palveluista sisämarkkinoilla (2006/123/EY) kyseenalaistaa sosiaaliturvan suojatun aseman sisämarkkinoiden suhteen jo lähtökohdissaan. Siinä koko sosiaaliturvan, sosiaaliavustusten ja -huollon ns. sosiaalisen suojelun alueen nähdään kuuluvan sisämarkkinoiden palvelujen vapaan liikkumisen piiriin, mikäli julkinen valta on antanut palvelut hoidettaviksi yksityisille yrityksille tai järjestöille. Tämä asettaa suomalaisen työeläkejärjestelmän suoraan markkinoiden kilpailuvaatimusten piiriin ja vain erityiset poikkeukset pitävät sen niiden ulkopuolella.

Esko Romppaisen (2007) mukaan EU:n sisämarkkina- ja kilpailusääntöjä on sovellettava aina kun julkinen valta (Suomessa valtio tai kunnat) antaa sosiaali- tai terveyspalvelun hoidettavaksi ulkopuoliselle taholle, kuten yritykselle tai järjestölle. Tällainen toiminta perustuu sopimukseen ja kysymys on aina EU:n perustamissopimuksen mukaisesta taloudellisesta toiminnasta. Sosiaali- ja terveyspalvelujen kannalta on merkittävää, että tämä pätee myös niin sanotun kolmannen sektorin järjestöjen hoitamiin palveluihin samalla tavoin kuin yrityksiin. (Romppainen 2007, 314.)

Sisämarkkinoiden sääntely pohjautuu oikeudelliseen kehykseen, joka on jaettu seuraavassa jaottelussa kolmeen tasoon.

- **”Ensi asteen” lainsäädäntö.** Perustamissopimuksen asettamat säännökset, muun muassa tavaroiden, palvelujen, henkilöiden ja pääoman liikkuvuutta koskevat perussäännökset. Näitä säännöksiä voidaan muuttaa vain jäsenvaltioiden yksimielisellä päätöksellä.
- **”Toisen asteen” lainsäädäntö.** Enimmäkseen direktiivejä, jotka täytyy siirtää kansalliseen lainsäädäntöön, jotta ne saavat täyden voiman. Lisäksi jäsenvaltioita suoraan sitovat asetukset ja päätökset sekä sitovuutta vailla olevat suositukset, tiedonannot ja päätöslauseimat.
- **Euroopan yhteisön tuomioistuimen ratkaisut eli tapauskohtainen lainsäädäntö (case law).** Nämä koskevat lähes aina hyvin yksityiskohtaisia tapauksia, mutta niiden taustalla vaikuttavia periaatteita ja tulkintoja on kunnioitettava kaikkialla EU:ssa.

Kuvio 1. EU:n oikeudellinen kehys. (EU:n komission työasiakirja 2003, 10; Pakaslahti 2001, 75.)

Komission mukaan sisämarkkinoiden täyden taloudellisen potentiaalin saavuttamiseksi on oikeudellisen kehyksen oltava aukoton, ajan tasalla ja käytännössä toimiva. Painopiste on entistä enemmän siirtynyt olemassa olevan lainsäädännön noudattamisen ja yhdenmukaisen tulkinnan mahdollistamiseen, joka on komission mukaan ainoa tapa varmistaa, että sisämarkkinat toimivat myös käytännössä, eivätkä vain teoriassa. (EU:n komission työasiakirja 2003, 10.)

Tästä vastaa Euroopan yhteisön tuomioistuin ja sen rooli sisämarkkinoiden oikeudellisessa kehyksessä onkin merkittävä. Sen toiminnan kautta yhteisön oikeus täsmentyy ja myös muuttuu (Sakslin 1999). Jäsenvaltiot jotka ovat yksimielisesti muovanneet ensiasteen oikeutta tai hyväksyneet direktiivin, voivatkin yllättyä ikävästi, kun tuomioistuimen tulkinta saattaa poiketa täysin alkuperäisestä ajatuksesta. Tulkinnoillaan tuomioistuin on asettanut yhteisön lainsäädännön jäsenmaiden lakien yläpuolelle (Pakaslahti 2001, 75). Tuomioistuimen asema muistuttaa tässä suhteessa Yhdysvaltojen korkeinta oikeutta, jonka päätökset velvoittavat niin osavaltioita kuin liittovaltion poliittista päätöksentekoa. Näin puhdas kilpailujuristeriikka pääsee vaikuttamaan sosiaalipolitiikkaan ja markkinaoikeus tunkeutuu sosiaalioikeuden alueelle.

SUOMEN SOSIAALITURVA EU:SSA

Suomessa sosiaaliturvan käsite on melko laaja. Se on yläkäsite, jonka alle voidaan lukea niin sosiaalivakuutus, sosiaaliavustukset kuin sosiaalihuolto ja –palvelutkin. Karin (1997,111) mukaan Eu:ssa käsite on sitä vastoin suppeampi. Sen voi määritellä viittamalla asetuksen 1408/71 4 artiklaan, jonka mukaan sosiaaliturvan aloja ovat sairaus- ja äitiys-etuudet, työkyvyttömyysetuudet, vanhuusetuudet, jälkeen jääneiden etuudet (esim. perhe-eläkkeet), työtapaturma- ja ammattitautietuudet, kuolemantapauksen johdosta annettavat avustukset, työttömyysetuudet ja perhe-etuudet. Vaikka tässä artikkelissa käsitelläänkin Suomen sosiaaliturvaa, olen rajannut sosiaaliturvan käsitteen EU:n määritelmän mukaisesti. Se helpottaa tarkastelun rajausta, ja on myös tarkoituksen mukaisempi, kun kiinnostuksen kohteena on erityisesti sosiaalivakuutuksen alueeseen kuuluva työeläkejärjestelmä.

Merkittävin ero yhteisölainsäädännön ja Suomen asumisperusteisen sosiaaliturvalainsäädännön välillä on työnteon merkitys sosiaaliturvaoikeuden syntymisen kannalta. Yhteisölainsäädäntö pohjautuu järjestelmille, jotka perustuvat työnteon vakuuttamiseen, kun taas Suomessa valtaosa sosiaaliturvasta perustuu maassa asumiseen. (sosiaali- ja terveysministeriö 2003). Lisäksi lakisääteinen sosiaaliturva on Suomessa hyvin kattava, jolloin täydentävien ja vapaaehtoisten järjestelyjen merkitys jää huomattavasti pienemmäksi kuin muissa Euroopan maissa. Seuraavassa kuvassa on esitetty EU-maiden sosiaaliturvajärjestelmien koordinoitua varten olemassa oleva luokittelu, jonka avulla eri sosiaaliturvajärjestelmät saadaan rinnastettua toistensa kanssa.

	Sosiaaliturva yleensä	Eläketurva
3. Pilari	MUU TURVA	Yksityiset vakuutukset (voittoa tuottavia ja rahastointiin perustuvia)
2. Pilari	TÄYDENTÄVÄ TURVA	Täydentävät eläkejärjestelmät (kollektiivisia, yleensä työnantajan ja vakuutettujen vakuutusmaksut, usein rahastointiin perustuvia)
1. Pilari	LAKISÄÄTEINEN JA PAKOLLINEN TURVA	Julkiset eläkejärjestelmät (Perustuvat yleensä verorahoitukseen perusturvan osalta, muuten työnantajien ja vakuutettujen maksuihin, ei yleensä rahastoi)

**Kuvio 2. Sosiaaliturva yleensä ja eläketurva sosiaaliturvajärjestelmien pilari-
luokittelussa.**

Varsinaista sosiaaliturvaa ovat ensimmäisen pilarin lakisääteiset ja pakolliset järjestelmät. Lakisääteisyys tarkoittaa sitä, että lainsäädännössä määrätään etuuksista ja maksuista ja oikeudesta etuuksiin. Ensimmäisen pilarin järjestelmät ovat lähes aina julkisesti hallinnoituja ja ne rahoitetaan useimmiten verovaroin, veroluonteisin maksuin tai sosiaaliturvamaksuilla. (Kari & Laitinen-Kuikka & Markwort 2001; Kari & Pakaslahti 2003.)

Toisen pilarin järjestelmät täydentävät ensimmäisen pilarin antamaa turvaa. Ne ovat kollektiivisia, työala- tai työnantajakohtaisia järjestelmiä ja saattavat olla pakollisia. Niitä koskeva lainsäädäntö on aina kuitenkin puitelainsäädäntöä, jossa määrätään järjestelmiä hoitavien kassojen, säätiöiden ja laitosten toimintatavoista tai edellytyksistä. Etuuksista ja maksuista ei määrätä lailla vaan yleensä kollektiivisopimuksissa. Kolmannen pilarin muodostavat yksityiset vakuutukset, jotka nekin usein täydentävät ensimmäisen ja toisen pilarin turvaa. Kolmannen pilarin turvaa edustavat esimerkiksi vapaaehtoiset eläke- ja henkivakuutukset. (Kari & Laitinen-Kuikka & Markwort 2001; Pakaslahti & Kari 2003.)

EU:n sosiaaliturvalainsäädäntö ja koko sisämarkkinoiden rakenne lähtevät tämän luokittelun pohjalta ja kaikkien ETA-maiden järjestelmät on määritetty sen mukaisesti. Sosiaaliturva julkisena hallintona on perinteisesti ollut sisämarkkinoiden ulkopuolella. Ainoa poikkeus on sosiaaliturvan koordinointi eli sosiaaliturvajärjestelmien rajoitusten poistaminen ihmisten liikkeessä jäsenmaasta toiseen. Sen sijaan kolmas pilari, yksityisten vakuutusten alue, kuuluu sisämarkkinoiden piiriin samoin kuin toisen pilarin täydentävät ja ammatilliset järjestelmät. (Kari & Pakaslahti 2003.)

Suomessa sosiaaliturva on lähes yksinomaan ensimmäisen pilarin alueella. Poikkeavaa muihin EU:n maihin verrattuna on erityisesti se, että Suomen sosiaaliturvaan kuuluvaa työeläkejärjestelmää hoidetaan yksityisissä vakuutusyhtiöissä. Tämä sosiaaliturvaan kuulumisen on todettu liittämällä järjestelmä asetuksen 1408/71 soveltamispiiriin Suomen liittyessä ETA:n ja EU:n jäseneksi. Tuolloin tämä oli yksiselitteinen määritelmä sosiaaliturvasta. Vieläkään työeläkkeen sosiaaliturvaluonnetta ei kiisteta, mutta yksityiset vakuutusyhtiöt herättävät kysymyksiä järjestelmän suhteesta sisämarkkinoihin. Suomen liittyessä unioniin ongelma ratkaistiin erityisellä poikkeuksella, joka alun perin kirjattiin liittymissopimuksen poikkeukseksi ja on nykyään lisäksi mainittu henkivakuutusdirektiivin (2002/83/EY) 3 artiklan 8 kohdassa. Sen

mukaan direktiiviä ei sovelleta Suomen työeläkejärjestelmän eläkevakuutusyrittäjien toimintaan niiltä osin kun kysymys on palvelujen vapaasta myymisestä yli rajojen. Sen sijaan toisen jäsenmaan vakuutusyrittäjä voi kyllä perustaa Suomeen työeläkeyhtiön tai ostaa sellaisen ja alkaa toimia Suomen työeläkelainsäädännön mukaisesti.

EUROOPAN YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN JA SOSIAALITURVA

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin (EYT) sai alkunsa Pariisin sopimuksella Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamisen yhteydessä vuonna 1951. Nizza-sopimuksen 220 artiklan mukaan yhteisön tuomioistuimen tehtävä on varmistaa, että perustamissopimusta tulkittaessa ja sovellettaessa noudatetaan lakia. EU:n tuomiovaltaa käyttävänä toimielimenä tuomioistuimen tehtävänä on varmistaa, että yhteisön oikeutta ei tulkita eikä sovelleta mielivaltaisesti vaan että oikeus on sama kaikille ja kaikissa olosuhteissa. Kun Yhteisön ja sen lainsäädännön ytimenä on taloudellinen integraatio ja sitä koskeva sisämarkkinalainsäädäntö, on luonnollista että EYT pääsääntöisesti edistää negatiivista, markkinoita vapauttavaa lainsäädäntöä. Positiivinen sosiaalisia oikeuksia takaava lainsäädäntö on alisteinen tälle päämäärälle. (Pakaslahti 2001.)

Ensimmäisinä vuosikymmeninä EYT:n roolia integraatiossa ei pidetty kovin tärkeänä, mutta tilanne alkoi muuttua vuonna 1987 voimaan tulleen Euroopan yhtenäisasiakirjan aikaansaaman integraation voimistumisen myötä. Muihin ylikansallisiin oikeudellisiin elimiin verrattuna EYT:n rooli on siinä mielessä ainutlaatuinen, että sen päätökset sitovat jäsenvaltioita. Tuomioistuimen rooli EU:n sosiaalipolitiikan muotoutumisessa on merkittävä, koska sillä on valta päätöksillään määrittää, miten EU:n lainsäädäntöä ja perustamissopimuksia tulkitaan. (Kari 1997; Dehousse 1998; Leibfried & Pierson 1995; 1996.)

Sosiaali- ja terveyspolitiikan alueella tuomioistuimen päätökset ovat menneet pitemmälle kuin komission tai neuvoston kannat ja monesti tuomioistuin näyttääkin varsinaiselta lainlaatijalta tai poliittiselta linjanvetäjältä. EU:n sosiaalipolitiikkaa onkin määritelty tuomioistuin vetoiseksi. (Kari 1997; Leibfried & Pierson 1995; 1996.) Tuomioistuin ei voi kuitenkaan kehittää omaa sosiaalipolitiikkaa, koska päätökset koskevat sisällöllisesti vain sen käsittelyyn tuotuja kysymyksiä. (Pakaslahti 2001, 76.) Raameja ja ehtoja sosiaalipolitiikalle se kuitenkin asettaa ja näin juridisoi sosiaalipolitiikkaa.

Tätä artikkelia varten on analysoitu 33 EYT:n sosiaaliturvaa koskevaa päätöstä kolmen vuosikymmenen ajalta; 1980-luvulta 2000-luvulle (ks. liite) Enemmänkin tapauksia olisi voitu ottaa, mutta jo tutkittujen tapausten kautta pystytään todentamaan ilmiö ja havainnollistamaan kehitystrendi. Kaiken kaikkiaan sosiaaliturvaa koskevia tapauksia on vuodesta 1958 alkaen ollut useita satoja, yksin sosiaaliturvan koordinaatiota koskevaa arviolta yli 300. Tärkein kriteeri valitsemisessä päätöksissä on se, että ne liittyvät ensimmäisen pilarin lakisääteisen sosiaaliturvan määrittelyyn. Mukana on myös joitain markkinoilla toimivia yrityksiä koskevia päätöksiä, jotka ovat antaneet lisäinformaatiota aiheen kannalta. Tapauksia on käsitelty sosiaaliturva-alueittain ja niiden kautta on pyritty tarkastelemaan EYT:n päätösten ja kannanottojen linjaa ja arvioimaan sen mahdollisia vaikutuksia ja sen asettamia mahdollisia muutospaineita Suomen sosiaaliturvalle.

Tapaturmavakuutus

Ensimmäisen pilarin sosiaaliturva on siis ollut EU:ssa perinteisesti julkisesti hallinnoitua. Suomen liittyttyä EU:n jäseneksi työeläke- ja työtapaturmajärjestelmien hallinnointi yksityisissä vakuutusyhtiöissä olikin merkittävä poikkeus. Lakisääteisen työtapaturmavakuutuksen osalta kuitenkin paljastui, että Belgiassa oli samanlainen järjestely ja joissakin muissa jäsenmaissa osittaisena. (Kari & Pakaslahti 2003, 200.) Kolmannen pilarin yksityisiä vakuutuksia koskevat vakuutusdirektiivit edellyttävät vakuutusyhtiöiltä vapaata palvelujen liikkumista maasta toiseen. Tämä tarkoittaa vakuutusyhtiöiden vapaata sijoittautumisoikeutta toiseen maahan ja vapautta myydä tuotteitaan yli rajojen, eivätkä direktiivit anna poikkeusmahdollisuutta sillä perusteella, että yhtiöiden hoitama vakuutus on sosiaaliturvaa. Sisämarkkina-ajatteluun ei kuitenkaan ole kuulunut kilpailu sosiaaliturvan alueella. (Kari & Pakaslahti 2003, 200.) EU:n komissio ei suostunut poikkeuksen tekemiseen Suomen tapaturmavakuutuksen suhteen, vaan edellytti järjestelmän avaamista kilpailulle sen sosiaaliturvaluonteesta huolimatta.

Suomi muutti järjestelmänsä komission vaatimusten mukaiseksi, mutta Belgia ei tähän suostunut. Komissio vei Belgian tapauksen EYT:een, joka totesi päätöksessään (C-206/98) toukokuussa 2000, että vakuutusdirektiivejä on sovellettava, vaikka yhtiöiden hoitama vakuutus onkin sosiaaliturvaa. Perusteluna se esitti, että koska nämä

vakuutusyhtiöt "toimivat omalla riskillään", ne kuuluvat markkinoiden kilpailun piiriin. Sisämarkkinoiden vapaan kilpailun toteuttaminen oli siis tuomioistuimen mukaan ensisijaista, vaikkei se kieltänytkään tapaturmavakuutusjärjestelmän sosiaaliturvaluonnetta. Näin voidaan päätellä, että tuomioistuin katsoo yksityisten vakuutusyhtiöiden toiminnan sisämarkkinoiden piiriin kuuluvaksi, oli sitten kyse millaisesta vakuutuksesta hyvänsä. (Kari & Pakaslahti 2003, 200.) Tapaus on kiinnostava Suomen työeläkejärjestelmän kannalta, sillä ilman poikkeusta henkivakuutusdirektiivin soveltamisesta, työeläkejärjestelmän tilanne voisi olla sama. Työeläkeyhtiöt kun myös toimivat ainakin osittain ”omalla riskillään”.

Sairaanhoito toisesta maasta

Belgian tapaturmavakuutusta koskeva päätös ei kuitenkaan ollut EYT:n ensimmäinen päätös, jossa se asetti sisämarkkinoiden toiminnan sosiaaliturvan edelle. Jo vuonna 1998 se oli tehnyt kahdessa sairaanhoitoa koskevassa tapauksessa samanlaisen ratkaisun. (Kari & Pakaslahti 2003, 201.) Teoriassa ihmisten terveyden- ja sairaanhoidon hakemiselle EU:ssa ei ole kansallisia rajoja, sillä kansalaiset ovat vapaita muuttamaan mihin tahansa ja asumaan missä tahansa Unionin alueella. Terveysturvalle vastaavat viranomaiset tekevät kuitenkin päätöksiä yleensä vain kansallisesti, ja terveyden- ja sairaanhoitoa koskevat korvaukset ovat perinteisesti koskeneet kansallisten rajojen sisäpuolella olevia palvelujen tarjoajia. (Mossialos & McKee 2002, 83.)

Tähän alueellisuuden periaatteeseen on tullut poikkeus vuodesta 1958 lähtien. Asetuksiin 1408/71 ja 574/72 (alun perin asetukset 3/58 ja 4/58) liittyvä sosiaaliturvan koordinointi on taannut liikkuville työntekijöille ja heidän perheilleen oikeuden sairaanhoitoon. Sairaan- ja terveydenhoidon saaminen muualla kuin asuinvaltiossa on pääosin rajattu väliaikaisen oleskelun aikana tapahtuvaan kiireellisen sairaanhoidon tarpeeseen. Muussa tapauksessa suunniteltua terveydenhoitoa toisesta jäsenvaltiosta hakevan tulisi hakea ennakkolupa potilaan omasta (competent) sosiaaliturvajärjestelmästä. (Mossialos & McKee 2002, 83–84.)

Vuosina 1978 ja 1979 EYT:n antamien päätösten (C-117/77 Pierik I ja C-182/78 Pierik II) myötä tuli periaate, jonka mukaan ennakkolupa tulee myöntää kaikissa tapauksissa, joissa toisesta maasta saatava sairaanhoito parantaisi potilaan terveydentilaa muita tekijöitä huomioimatta. Tämä tulkinta pakotti komission rajoittamaan ennakkoluvan myön-

tämistä koskevaa sääntelyä. Jäsenvaltioille jäi laajat mahdollisuudet määrittellä oma ennakkolupamenettelynsä. (Mossialos & McKee 2002, 84.)

Jäsenvaltiot ovat yleensä kieltäytyneet myöntämästä ennakkolupaa sellaiseen hoitoon toisessa jäsenvaltiossa, jota on mahdollista saada myös kotimaassa. Toisaalta hoidon hankkimista toisesta jäsenvaltiosta on rajoittanut moni muukin tekijä kuin ennakkoluvan saatavuus. Tällaisia hyvin luonnollisia tekijöitä ovat muun muassa kieli, välimatka, tiedon puute ulkomailta saatavissa olevasta hoidosta ja matkakulut. Hoidon kysyntä toisesta maasta onkin rajoittunut jäsenvaltioiden raja-alueille, hyvin pieniin jäsenvaltioihin, kuten Luxemburgiin, ja korkean teknologian sairaanhoitoon. (Mossialos & McKee 2002, 85–86.) Lisäksi korvaus on ainakin tähän asti tapahtunut ennakkoluvan myöntäneen jäsenvaltion sosiaaliturvalaitoksen tariffien mukaan. Ainakaan Suomessa nämä korvaukset eivät yleensä kata todellisia sairaanhoitokuluja.

Terveysten- ja sairaanhoidon saamista ulkomailta koskeva sääntely on perinteisesti pohjautunut henkilöiden vapaan liikkumisen periaatteeseen. Vuonna 1998 EYT antoi kuitenkin kaksi päätöstä, joissa se tarkasteli sairaanhoidon hakemista tavaroiden ja palvelujen vapaan liikkumisen näkökulmasta. Näitä tapauksia on luonnehdittu käännekohtaksi sosiaaliturvan ja sisämarkkinoiden suhteessa, sillä niiden myötä vahvistettiin ensimmäistä kertaa selkeästi se, että tavaroiden ja palvelujen vapaa liikkuvuus ulottuu myös sosiaaliturvajärjestelmiin. (Sakslin 1999, Mossialos & McKee 2002.)

Nämä tapaukset Kohll (C-158/96) ja Decker (C-120/95) koskivat kahta Luxemburgin sosiaaliturvan piiriin kuuluvaa henkilöä, jotka menivät hakemaan sairaanhoitoa naapurimaasta: Kohll hammashoitoa Saksasta ja Decker silmälaseja Belgiasta. He pyysivät Luxemburgin sairausvakuutusta korvaamaan kustannukset, mutta se kieltäytyi, koska sairaanhoito oli haettu toisesta maasta. Tuomioistuimen päätöksen mukaan hoito oli korvattava sisämarkkinoiden vapaan kilpailun toteuttamisen nimessä. Tuomioistuimen mukaan hammashoito oli palvelua, jonka oli saatava liikkua vapaasti maasta toiseen perussopimuksen artiklojen 59 ja 60 perusteella. Silmälasit olivat puolestaan tavaraa, jonka vapaata liikkumista ei perussopimuksen artiklojen 30 ja 36 perusteella saanut rajoittaa. (Kari & Pakaslahti 2003, 201.)

Komissio yritti aluksi ratkaista ongelman tulkitsemalla, että hammashoitoa ja silmälaseja voi hakea toisesta maasta ilman ennakkolupaa, mutta muuta sairaanhoitoa ei. Asia

ratkesi kuitenkin pian, sillä vastaavia tapauksia oli jo vireillä. Tapauksessa Vanbraekel (C-368/98) ja yhdistetyissä tapauksissa Geraets-Smits ja Peerbooms (C-157/99) kysymys oli sairaanhoidon hakemisesta toisesta maasta ilman ennakkolupaa. Tuomioistuimen mukaan palvelujen vapaan liikkumisen periaate edellytti hoidon saamista ja korvaamista, eikä tätä sisämarkkinoihin kuuluvaa peruseriaatetta voida rajoittaa kansallisen sairausvakuutuksen määräyksillä.

Sairaalahoidon osalta kuitenkin tapauksessa Muller-Faure ja Van Riet (C-385/99) tuomioistuin katsoi 13.5.2003 antamassaan tuomiossa että ennakkolupaa koskeva lainsäädäntö on yhteisön oikeuden mukainen. Selkeiden sääntöjen olemassaolo on perusedellytys sille, että jäsenvaltiot pystyvät takaamaan alueellaan tasapuolisen ja riittävän terveydenhuollon, sekä sille, että yksityiset henkilöt voivat turvallisin mielin hakeutua hoitoon toisiin jäsenvaltioihin. Avohoidon osalta tuomioistuin kuitenkin katsoi että ennakkolupaa ei saada vaatia.

Sairanhoidon hakemista toisesta jäsenvaltiosta koskevia tapauksia on mainittujen jälkeenkin useita ja niitä on jatkuvasti käsittelyssä. Karin mukaan sairaanhoitoetuudet ovatkin pian kokonaisuudessaan sisämarkkinoiden vapaan kilpailun piirissä. (Kari & Pakaslahti 2003, 201.) Suomen järjestelmän kannalta merkittävin on tuomioistuimen 16.5.2006 tekemä päätös tapauksessa Watts (C-372/04), jossa todettiin, että velvollisuus korvata toisessa jäsenvaltiossa annettu sairaalahoito koskee myös kansallista terveydenhuoltojärjestelmää, jonka piirissä tällainen hoito on ilmaista, eikä ainoastaan sairausvakuutusjärjestelmää. Ennen Watts-päätöstä Suomessa oli mahdollista tulkita että sairausvakuutuskorvaus oli riittävä täyttämään tuomioistuimen vaatimukset, mutta nyt korvauksen määrä joudutaan määrittämään uudelleen.

Komission vuoden 2004 alussa antamassa direktiiviehdotuksessa palveluista sisämarkkinoilla on kuitenkin määritetty sairaanhoidon hakemista toisesta maasta EYT:n päätösten mukaisesti. Siinä on päätösten perusteella laadittu artikla sairaanhoitopalvelujen vapaan liikkumisen toteuttamiseksi. Direktiivin käsittelyssä sairaanhoitopalvelut pudotettiin soveltamispiiristä, mutta kesällä 2008 komissio antoi uuden ehdotuksen erityisesti sairaanhoitopalveluja koskevaksi direktiiviksi, potilasoikeusdirektiiviksi. Ehdotusta on käsitelty syksyllä 2008 sekä EU:n neuvostossa että parlamentissa. Useat maat vaativat ennakkolupaa sairaanhoidon saamiseksi toisesta maasta. Tämä poistaisi aiheen poh-

tia korvauksen antamista sairausvakuutuksesta tai kansallisesta terveydenhuoltojärjestelmästä.

Sisämarkkinalainsäädännön soveltaminen terveydenhuoltoon on Hatzopouloksen (2005) mukaan kaukana yksiselitteisestä ja siitä on tärkeitä poikkeuksia. Esimerkiksi tapauksessa Sodemare (C-70/95) tuomioistuin totesi, että Italian valtio sai estää voittoa tavoittelevan vanhainkodin liittymästä hyvitysjärjestelmäänsä ja näin rajoitti yrityksen toimintaa verrattuna sellaisissa jäsenmaissa toimiviin yrityksiin, joissa ei vastaavia rajoituksia ollut. Se totesi heti alkuun, ettei sisämarkkinasääntöjä sovelleta järjestelmään, joka on sosiaaliturvaa solidaarisuuden periaatteen vuoksi. Tuomioistuimen toiminta tässä tapauksessa oli yllättävää, sillä se ei lainkaan ottanut kantaa järjestelmän luomiin vapaan liikkuvuuden esteisiin. Yleensä ensin todetaan rajoitukset ja sitten vasta mietitään niiden mahdollista oikeutusta. (Hatzopoulos 2005, 137-138; Mossialos & McKee 2002, 91-92.)

EYT on tehnyt useita lääkemerkkinoita koskevia tavaroiden vapaan liikkumisen kannalta merkittäviä päätöksiä (esim. Duphar v. Netherlands C-238/82). Vaikka lääkemerkkinoilla kyse onkin selvästi liikkuvasta tavarasta, ei lääkemerkkinoita kuten sairaanhoitopalveluitakaan voida tarkastella yksin markkinanäkökulmasta, vaan mukana on myös sosiaalisia ja kansanterveydellisiä näkökohtia. (Ks. Wahlroos 2003.)

Miesten ja naisten tasa-arvo

Alkuperäisessä Rooman sopimuksessa oli miesten ja naisten tasa-arvoa työelämässä "samasta tai samanarvoisesta työstä sama palkka" koskeva artikla 119. Artiklan merkitys heikentyi lainsäädännön kehittyessä eri EEC-maissa, mutta se heräsi uudelleen eloon, kun EYT alkoi käyttää sitä sanamuodon tarkoittamaan tehtävään, saman palkan saavuttamiseen naisille ja miehille samanarvoisesta työstä. Samalla se myös päätti, että artikla on välittömästi sovellettavaa oikeutta ja siihen voivat myös yksityiset ihmiset vedota (Kari 1997, 145). Tämän jälkeen tuomioistuin onkin määrittänyt tasa-arvon erilaisia aspekteja lukuisissa ratkaisuisaan.

Sosiaaliturvan kannalta tärkeimmät päätökset liittyvät palkan käsitteen määrittämiseen, sillä päätöksessä Defrenne (C-80/70) vuonna 1971 tuomioistuin totesi, että lakisääteinen sosiaaliturva ei ole palkkaa artiklan 119 mielessä. Palkan käsitteeseen eivät tuomiois-

tuimen mukaan kuulu järjestelmät, joihin osallistuminen perustuu enemmän sosiaalipoliittisiin syihin kuin työnantajan ja työntekijän väliseen työsuhteeseen. Työnantajalle kyseisten järjestelmien rahoituksesta kuuluva osuus ei ole välillistä tai suoraa maksamista työntekijälle. Työntekijä saa lakisääteisiä etuuksia ainoastaan, koska täyttää niiden antamiseen vaaditut lakisääteiset edellytykset.

Sen sijaan vuonna 1986 tuomioistuin totesi Bilka-tapauksessa (C-170/84), että toisen pilarin täydentävien järjestelmien etuuksissa kysymys on palkasta ja näissä järjestelmissä on noudatettava esimerkiksi samaa eläkeikää. Samaa jakoa noudatettiin myös vuonna 1979 tehdyssä direktiivissä yhdenvertaisesta kohtelusta sosiaaliturvassa (79/7/ETY) ja täydentävissä järjestelmissä (86/374/ETY). Sosiaaliturvaa koskevassa direktiivissä ei edellytetty samaa eläkeikää, mutta täydentäviä järjestelmiä koskevassa direktiivissä sitä vaadittiin. (Kari 1997, 148). Näin palkan käsitteen katsottiin liittyvän vain täydentäviin järjestelmiin. Sosiaaliturvaa ei puolestaan pidetty palkkana. Barber-tapauksessa (C-262/86) EYT totesi eri eläkeiän edellyttämisen miehiltä ja naisilta olevan artiklan 119 vastaista maksuihin perustumattomassa järjestelmässä, vaikka siitä säädettäisiin kansallisessa lakisääteisessä järjestelmässä. Tapaus liittyi vapaaehtoiseen työnantajakohtaiseen eläkejärjestelmään, mutta EYT vetosi kuitenkin samoihin periaatteisiin erottaen lakisääteisen järjestelmän työnantajakohtaisesta järjestelmästä. Lisäksi Barber-tapauksessa käsiteltiin ensimmäistä kertaa kysymyksiä, jotka liittyivät sukupuoleen perustuvaa erilaista eläkeikää koskevaa syrjivään kohteluun artiklan 119 merkityksessä.

Myöhemmissä tapauksissa EYT noudatti tätä jakoa sosiaaliturvan määrittelyssä. Siltä useissa tapauksissa kysyttiinkin, onko jokin etuus palkkaa eli oliko vaadittava samaa eläkeikää. Jos tuomioistuin siis katsoi, että jokin etuus ei ollut palkkaa, se kuului sosiaaliturvaan. Kun toisen pilarin täydentävät järjestelmät kuuluvat markkinoiden piiriin, mutta ensimmäisen pilarin sosiaaliturva ei, jako oli tässäkin suhteessa selkeä.

Muutos tapahtui vasta marraskuussa 2001 tapauksessa Griesmar (C-366/99). Tässä tapauksessa tuomioistuin edellytti samaa eläkeikää, vaikka kysymyksessä oli sosiaaliturvan piiriin luettava Ranskan virkamiesten ja sotilaiden eläkejärjestelmä. Tuomioistuin ei kieltänyt eläkejärjestelmän sosiaaliturvaluonnetta, mutta puuttui silti järjestelmän sisäiseen piirteeseen. Vastaava päätös tuli vuoden 2002 syyskuussa tapauksessa Niemi (C-351/00), jossa jälleen tunnustettiin, että Suomen valtion eläkejärjestelmä on sosiaaliturvaa, mutta eläkeiän on oltava sama miehillä ja naisilla. Aiempien

määritysten vastaisesti etuus olisikin siis palkkaa, vaikka se annetaan sosiaaliturvajärjestelmästä.

Tasa-arvoa koskevat tapaukset ovat Suomen työeläkejärjestelmän kannalta merkittäviä erityisesti siksi, että ne ovat koskeneet usein eläkejärjestelmiä. Vaikka sosiaaliturvajärjestelmät ovat lähtökohtaisesti sisämarkkinoiden ulkopuolella, on tuomioistuin puuttanut eläkejärjestelmien sisäisiin piirteisiin ja määritellyt niitä toisen pilarin säännösten mukaan. Rajanveto ensimmäisen ja toisen pilarin järjestelmien välillä hämärtyy, kun järjestelmän piirteisiin puututaan. Suomen työeläkejärjestelmän tapauksessa tilanne on kiperä, sillä se leimautuu erityispiirteidensä perusteella muutenkin herkästi toisen pilarin suuntaan. Mainittu tapaus Niemi on tässä suhteessa pulmallinen, koska siinä kysymys oli Suomen valtion eläkejärjestelmästä, joka on osa suomalaista työeläkejärjestelmää myös suoraan EU-määrityksissä, sillä siihen sovelletaan asetuksia 1408/71 ja 574/72 aivan samoin kun yksityiseenkin työeläkkeeseen.

Sosiaaliturva-asetuksen 1408/71 soveltaminen

EU:n asetukset 1408/71 ja 574/72 ovat sosiaaliturvajärjestelmien koordinoinnin merkittävimmät välineet. Näissä asetuksissa sosiaaliturvaa on lähdetty koordinoimaan yksinomaan työskentelyn mukaan, koska perustajajäsenvaltioissa ja suurimmassa osassa muitakin jäsenvaltioita on työskentelyperusteiset sosiaaliturvajärjestelmät. Näiden asetusten perusteella koordinointi on suunnilleen aukoton, mutta aiheuttaa ongelmia asumisperusteiselle sosiaaliturvalle, koska sitä on annettava työskentelyn perusteella aina kun koordinointia sovelletaan. EYT on tehnyt lukuisia päätöksiä, jotka laajentavat asetuksen 1408/71 soveltamisaluetta toisaalta aiemmin sosiaaliturvan ulkopuolisiin etuuksiin ja toisaalta etuuksiin, jotka on määritelty niin sanotuiksi sekamuotoisiksi eli mixed-type-etuuksiksi, jotka kuuluvat asetuksen soveltamispiiriin, mutta joita ei makseta ulkomaille. (Kari & Pakaslahti 2003; ks. myös Cousins 2007.)

Perhe-etuuksien määrittelyä sosiaaliturvan koordinoinnissa on pidetty ongelmallisena. Esimerkkinä tästä voidaan mainita Suomen lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tukea koskevaa määräyskiistaa Euroopan tuomioistuimessa. Näiden tukien alkuperäinen tarkoitus on ollut mahdollistaa kunnalliselle päivähoidolle vaihtoehtoisia hoitomuotoja, ja näin säästää julkisia varoja. Tapauksessa Maaheimo (C-333/00) tuomioistuin päätti kuitenkin marraskuussa 2002, että kysymys on asetuksen tarkoittamasta perhe-etuudesta, ja

siten sosiaaliturvasta. Se totesi lisäksi, että jos kotihoidon tuen myöntämisen edellytyksenä on lapsen asuminen etuuden myöntävän jäsenvaltion alueella, edellytys täyttyy, kun lapsi asuu jonkin toisen jäsenvaltion alueella. Samanlaisen päätöksen tuomioistuin oli tehnyt jo aiemmin Saksan vastaavaa etuutta koskevassa tapauksessa Hoyer ja Zachow (C-245/94 ja C-312/94). Myös tapaukset Dodl ja Oberhollenzer (C-543/03) ja Weide (C-153/03) vahvistivat vakiintunutta oikeuskäytäntöä lasten kotihoitoa koskevis- sa etuuksissa. Perhe-etuuksien maksaminen riippumatta perheenjäsenen asuinvaltiosta, perustuu siihen ajatukseen, että työntekijän perheen asema ja työntekijöiden yhdenvertainen kohtelu turvataan, vaikka perhe ei seuraisikaan työntekijää työntekovaltioon. (Kari & Pakaslahti 2003, 25; Sakslin 2003.)

Suomen elatustuki ei ole ollut asetuksen 1408/71 soveltamispiirissä. EYT on tehnyt kuitenkin kaksi Itävallan vastaavaa etuutta koskevaa päätöstä (Offermanns C-85/99 ja Humer C-255/99), joissa elatustuki määriteltiin yksiselitteisesti sosiaaliturvaksi, jolloin se on maksettava myös ulkomaille. Päätösten pohjalta myös Suomen elatustukilakia muutettiin ja se luetaan nykyään asetuksen mukaiseksi sosiaaliturvaksi ja maksetaan myös muihin EU-maihin. Vastaavassa tapauksessa Leclere ja Deaconescu (C-43/99) tuomioistuin on määrittänyt Luxemburgin synnyty- ja äitiysavustuksen sosiaaliturvak- si. Samanlainen on myös tuomioistuimen päätös tapauksessa Jauch (C-215/99), jossa tuomioistuin, viitaten tapaukseen Molenaar (C-160/96), määritti Itävallan huoltoavus- tuksen asetuksen nro 1408/71 piiriin kuuluvaksi sosiaaliturvaksi, mutta jonka maksami- sen saa rajoittaa vain Itävaltaan. (Kari & Pakaslahti 2003, 205.)

Niin ikään päätöksessään (C-299/05) EYT on todennut, että alle 16-vuotiaan vammais- tuki, joka ennen 1.1.2008 oli nimeltään lapsen hoitotuki, on asetuksen 1408/71 mukai- nen sairausetuus. Uudessa laissa sen maksaminen koordinoinnin mukaan ulkomaille hyväksyttiin. Suomen äitiysavustus on ollut alusta alkaen asetuksen soveltamispiirissä, ja siten tunnustettu sosiaaliturvaksi, joka voidaan myös tietyissä tilanteissa maksaa ul- komaille.

EYT:n ratkaisut sosiaaliturva-asetuksen soveltamisen laajentamisesta uusiin etuuksiin tukevat työvoiman liikkuvuutta, joka on yksi sisämarkkinoiden perustana olevista vapa- uksista. Sosiaaliturvan saaminen toiseen maahan saavuttaessa ilman rajoituksia ja an- saittujen oikeuksien säilyttäminen, erityisesti eläkkeiden maksaminen kotimaahansa

palanneelle työntekijälle, on työntekijän ja tämän perheen kokonaissosiaaliturvan kannalta merkittävä seikka ulkomaille lähtöä harkittaessa.

Yleishyödylliset palvelut

Yleishyödyllisten palvelujen suhde kilpailupolitiikkaan ja – lainsäädäntöön on aiheuttanut hämmennystä. Yleensä kysymys on siitä, onko palvelua tarjoava yritys tai yhteisö komission määritelmän mukainen yritys (undertaking), eli missä määrin yhteisön toimintaan sovelletaan kilpailusääntöjä. Myös valtiontuen myöntäminen julkisen palvelun tuottajalle on ollut EYT:n tarkastelun kohteena. Yleishyödyllisten palvelujen sekä kilpailusääntöjen välinen suhde on yhteisötasolla määritelty lähinnä Rooman sopimuksen 90 artiklassa, jonka nojalla 90(1) voidaan puuttua valtion kilpailua rajoittaviin toimiin, jos ne koskevat julkisia yrityksiä tai yrityksiä, joille valtio on myöntänyt yksin- tai erityisoikeuksia. Tietyille yrityksille voidaan myöntää kilpailusääntöjen soveltamisen osalta poikkeus (artikla 90(2)).(Mentula & Saraste 1999, 12–14.) Nizzan sopimuksessa artikla 86 koskee samaa asiaa.

Altmark-tapauksessa (C-280/00) oli kyse linjaliikennepalvelujen tuottamiseen tarkoitettun liikenteenharjoittajalle myönnetyn julkisyhteisön tuen (valtiontuen) sallittavuudesta. Vuonna 2003 asiassa antamassaan tuomiossa EYT antoi varsin tiukkoja kriteerejä, joiden perusteella valtio voi tukea hyvinvointipalveluja. Tässä tapauksessa EYT katsoi, että julkinen tuki, jonka tarkoituksena on mahdollistaa kaupunki- tai esikaupunkiliikenteen tai alueellisen liikenteen säännöllisten palvelujen tuottaminen ei ole kiellettyä siltä osin kuin tukea on pidettävä korvauksena julkisen palvelun velvoitteiden täyttämisestä.

Kilpailusääntöjen sovellettavuus riippuu siitä, onko kyseessä komission määritelmän mukainen yritys, “undertaking”. Rooman sopimuksessa ei ole oikeastaan määritelty, mitä tällä komission käyttämällä termillä tarkoitetaan. Euroopan kilpailulainsäädännön mukaan se on yritys, joka harjoittaa taloudellista toimintaa riippumatta sen oikeudellisesta asemasta ja rahoitustavasta. Euroopan yhteisön tuomioistuimen mukaan voiton tavoittelu ei ole välttämätön edellytys sille, että yhteisön katsotaan olevan “undertaking”. Tästä ovat esimerkkeinä muun muassa päätökset C-67/96 Albany International BV vs. Stichting Bedrijfspensioenfunds Textielindustrie ja C-219/97 Drijvende Bokken. (Mossialos & McKee 2002, 166; Hatzopoulos 2005, 148; ks. myös Hellsten 2007.)

Tapauksessa Höfner (C 41/90) tuomioistuin teki ratkaisun, jonka mukaan Saksan työnvälitystoimisto harjoitti taloudellisluonteista toimintaa. Tuomioistuimen mukaan toiminta katsotaan luonteeltaan taloudelliseksi, jos sillä on todellista tai potentiaalista kilpailua yksityisten yritysten kanssa. Ei-taloudellisen toiminnan perusteluksi ei riittänyt se, että työnvälityksellä oli kiistämättä sosiaalisia tavoitteita ja sen palvelut olivat maksuttomia asiakkaille. Tuomioistuin katsoi että vastaavanlaisia palveluja voitaisiin tuottaa myös yksityisesti, eli potentiaalista kilpailua olisi olemassa. (Esim. Baquero Cruz 2005, 180; Winterstein 1999.)

Yleishyödyllisiin ei-kaupallisiin palveluihin, kuten koulutusjärjestelmään ja sosiaaliturvaan, ei komission mukaan sovelleta perustamissopimuksen 86 artiklan ehtoja. Sosiaaliturva on siis lähtökohtaisesti ollut markkinoiden ulkopuolella koordinoitiasetuksia lukuun ottamatta. EYT on antanut Poucet ja Pistre – tapauksissa (C-159/91 ja C-160/91) päätöksen, jonka mukaan sosiaaliturvaa hoitavat yritykset eivät ole kilpailusääntöjen alaisia. Poucet ja Pistre nostivat kanteet kahta Ranskan sosiaaliturvajärjestelmää vastaan, joihin kuulumisen on pakollista. He haastoivat toisin sanoen järjestelmien monopoliaseman. Tässä tapauksessa tuomioistuin loi uuden solidaarisuuden käsitteen. Solidaarisuuden periaatteella toimivien järjestelmien on oltava pakollisia, jotta ne toimivat käytännössä. Nämä järjestelmät ovat kilpailusääntöjen ulkopuolella. Toisaalta ei-pakollisia järjestelmiä ei voida katsoa solidaarisuuden periaatteella toimiviksi, ja silloin ne ovat kilpailusääntöjen alaisia. (Winterstein 1999.) Hatzopouloksen (2005, 157) mukaan ei ole kuitenkaan helppoa sanoa, mitkä järjestelmät todella katsotaan solidaarisuuden periaatteella toimiviksi. Täyttä varmuutta ei ole ennen EYT:n kantaa asiasta.

Sosiaaliturvaa hoitavat laitokset ovat perinteisesti olleet kilpailusääntöjen ulkopuolella. Tuomioistuimen määritelmät taloudellista toimintaa harjoittavista yhteisöistä saattavat kuitenkin hämmentää. Vaikka meillä esimerkiksi työeläkejärjestelmä olisikin sosiaaliturvaa, harjoittavat työeläkelaitokset kieltämättä taloudellista toimintaa, ja työeläkevaikuttamisessa on todellista, vaikka rajattua, kilpailua ja varmasti tuomioistuimen näemyksen mukaan sillä on myös potentiaalista kilpailua yksityisten yritysten kanssa. Solidaarisuuskäsite kuitenkin tukee sosiaaliturvajärjestelmiä ja erityisesti Suomen työeläkejärjestelmää.

Työeläkejärjestelmän asemaa sisämarkkinasääntelyn ulkopuolella tukee myös Jari Hellstenin (2007) väitöskirja. Hän osoittaa, että Suomen työeläkejärjestelmässä on kysymys

perustamissopimuksen 86 artiklan 2 kohdan mukaisesta yleishyödyllisestä taloudellisesta palvelusta, joka luonteensa vuoksi voitaisiin sulkea Suomen tekemällä julistuksella (lain tasoisella) sisämarkkinoiden ja kilpailuvaatimusten ulkopuolelle. Näin liittymissopimuksessa ja henkivakuutusdirektiivissä oleva poikkeusmääräys tulisi tarpeettomaksi.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Artikkelissa tutkituissa EYT:n päätöksissä oli todettavissa johdonmukainen linja, joka on johdettavissa Euroopan yhteisön perustuslain ytimeen: ”neljään vapauteen” ja pyrkimykseen vapaimpaan saavutettavissa olevaan kilpailuun.

Tapaturmavakuutuksen osalta esimerkkinä oli Belgian tapaus. Tämän päätöksen kohdalla tuomioistuimen selvänä tavoitteena oli sisämarkkinoiden vapaan kilpailun edistäminen. Tuomioistuimen mukaan vakuutusdirektiivejä tulee soveltaa tapaturmavakuutukseen, vaikka se onkin sosiaaliturvaa. Syynä tähän olivat yksityiset vakuutusyhtiöt, joiden puitteissa järjestelmä toimi. Suomen tapaturmavakuutuksen suhteen toimittiin näin jo komission vaatimuksesta, eikä asia siis Belgian tavoin päätynyt tuomioistuimen ratkaistavaksi. Sairaanhoidon toisesta maasta koskevia esimerkkitapauksia on useita. Niissä tuomioistuin on perusteluissaan todennut tavoitteeseen palvelujen ja tavaroiden vapaan liikkumisen.

Miesten ja naisten tasa-arvoa koskevat esimerkkitapaukset koskivat kaikki eläkejärjestelmiä ja niissä on nähtävissä pilarijakoa hämärtävä linja sosiaaliturva- ja täydentävien järjestelmien välillä. Tuomioistuin on alkanut puuttua myös sosiaaliturvaan kuuluvien eläkejärjestelmien sisäisiin piirteisiin ja se on näin ryhtynyt karsimaan järjestelmistä niihin sen näkökulmasta sopimattomia piirteitä. Tämä kehityskulku on erityisesti ollut nähtävissä 1990-luvun lopulta alkaen.

Sosiaaliturva-asetuksen 1408/71 soveltamista koskevien päätösten taustalla voidaan katsoa olevan työvoiman vapaan liikkumisen pyrkimys. Tuomioistuin on laajentanut sosiaaliturvan aluetta sellaisiin etuuksiin, joita ei perinteisesti ole maksettu ulos maasta. Tämä helpottaa ihmisten liikkuvuutta ja avaa mahdollisuuksia uusiin etuuksiin muidenkin jäsenvaltioiden kansalaisille. Sinänsä yksilöiden sosiaaliturva-oikeuksien laajentaminen uusiin etuuksiin on hyvä asia. Suomen järjestelmän kannalta tilanne on kuitenkin ristiriitainen, sillä kaikki laajennuksen kohteena olevat etuudet

annetaan suomalaisessa järjestelmässä asumisen perusteella. Ne on siis tarkoitettu Suomessa asuville etuuksiin oikeutetuille, mutta asetus antaa oikeuden sosiaaliturvaan yksinomaan työskentelyn perusteella työntekijälle ja tämän perheenjäsenille, vaikka nämä eivät Suomen lainsäädännön mukaan asuisi lainkaan Suomessa.

Yleishyödyllisiä palveluja koskevissa tuomioistuimen päätöksissä tarkastellaan lähinnä sitä, millainen yritys tai yhteisö on komission määritelmän mukainen yritys ”undertaking”. Nähtävissä on pyrkimys avata mahdollisimman moni yhteisö kilpailulle. Suomen työeläkejärjestelmää hoitavat yksityiset vakuutusyhtiöt ovat tällaisia toimijoita ja jo pelkästään siksi järjestelmän voisi katsoa olevan avoin vapaalle kilpailulle. Tämän vuoksi henkivakuutusdirektiivissä oleva poikkeus on tarpeen.

Yhteenvetona eri sosiaaliturvan alueita koskevista päätöksistä voidaan todeta että sisämarkkinoiden neljä vapautta ja vapaa kilpailu nousevat esiin tavalla tai toisella kaikilla sosiaaliturvan aloilla, joita esimerkkitapaukset koskevat. Tämä ei ole yllättävää, kun EYT:n pääasiallinen tehtävä on yhteisöoikeuden lainsäädännön yhtenäinen tulkinta ja yhteisöoikeuden ytimenä ovat taloudellinen integraatio ja sitä koskeva markkinalainsäädäntö. Tuomioistuin on kuitenkin viimeisen kymmenen vuoden aikana tekemiensä päätösten sarjassa mennyt aiempaa pidemmälle kannanotoissaan ja tiukentanut omaa otettaan sosiaalipolitiikkaan.

Samaan aikaan on tapahtunut myös kansallisen ja EU-tasojen selvää lähentymistä sosiaalipolitiikan alueella. Kvistin ja Saaren (2007) ”sosiaalipolitiikan tai laajemmin sosiaalisen suojelun eurooppalaistumiseksi (europianisation)” kutsuman ilmiön taustalla vaikuttaa ehkä voimakkaimmin muutos päätöksentekijöiden ajatuksissa sosiaalipolitiikkaa kohtaan. Uudet Lissabonin strategian ja avoimen koordinaation menetelmän mukaiset poliittiset prosessit edustavat uudenlaista positiivista integraatiota, jossa jäsenvaltioiden suvereniteettia ei siirretä kansalliselta tasolta EU:lle.

Vaikka sosiaalipolitiikka on alun alkaen katsottu EU:n kannalta hiukan toisarvoiseksi alueeksi, ovat EU:n instituutiot ajan mittaan vaikuttaneet merkittävästikin siihen. Tämä on tapahtunut sekä markkinoiden edistämisen sivutuotteena että uusien aktiivisten prosessien, kuten Lissabonin strategian, vaikutuksesta. Yksittäisenä toimijana EYT:lla on ollut erityisen merkittävä rooli. Se on tässäkin artikkelissa tutkittujen tapausten kautta vaikuttanut voimakkaasti sosiaaliturvaan ja tuonut markkinalogiikan sosiaaliselle alu-

eelle. Se on osoittanut, että sisämarkkinoiden vaikutus ulottuu kaikkialle, varsinkin jos markkinoiden tehokkuus uhkaa jostain syystä vaarantua, ja että periaatteessa kaikki muu on markkinoille alisteista. EYT:n ratkaisut ruokkivat vähittäisen muuntumisen mallia, jossa järjestelmät muuttuvat pienten, jopa yksityiskohtaisten, muutosten kautta lopulta merkittävästi järjestelmätasolla. Tämä on juuri Suomen sosiaaliturvalle haasteellista, sillä monessa mielessä erilainen järjestelmä on altis eri suunnilta tuleville muokkauspyrkimyksille.

Alussa esitettyyn kysymykseen ”vaikuttaako EU Suomen sosiaalipolitiikkaan?” voidaan vastata empimättä että kyllä vaikuttaa. Vaikutus on tosin ainakin toistaiseksi ollut enemmän välillistä kuin suoraa, mutta ehkä eniten juuri siksi huomionarvoista.

KIRJALLISUUS

Allen, David (1996) *Competition Policy: Policing the Single Market*. (Luku 6, s.158-182) Teoksessa Wallace, Helen & Wallace, William (toim.) *Policy-Making in the European Union*. Oxford University Press. Oxford.

Asiakirja U 16/1996 vp. Ehdotuksesta neuvoston direktiiviksi (tasa-arvoinen kohtelu ammatillisissa sosiaaliturvajärjestelmissä)

Asiakirja U 58/2008 vp. Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (potilaiden liikkuvuusdirektiivi)

Baquero Cruz, Julio (2005) *Services of General Interest and EC Law*. Teoksessa de Burca, Grainne (ed) *EU Law and the Welfare State*. Oxford. University Press.

Bonoli, Giuliano (2001) *Political Institutions, Veto Points and the Process of Welfare State Adaption*. Teoksessa Pierson, Paul (ed.) *The New Politics of the Welfare State*. Oxford. Oxford University Press.

Brown, L. Neville & Kennedy, Tom (1994) *The Court of Justice of the European Communities*. Fourth Edition. Sweet & Maxwell. London.

Bulmer, Simon J (1993) *The Governance of the European Union: A New Institutionalist approach*. *Journal of Public Policy*. Volume 13 Part 4. October-December 1993.

Bulmer, Simon J (1998) *New institutionalism and the governance of the Single European Market*. *Journal of European Public Policy* 5: 3 September 1998: 365-86.

Cambell, John (1998) *Institutional analysis and the role of ideas in political economy*. *Theory and Society* 27(1998): 377-409.

Council of European Union. *Joint report by the Commission and the Council on adequate and sustainable pensions*. Brussels, 10 March 2003.

Cousins, Mel (2007) Case Commentary: Social Security, Social Assistance and "Special Non-Contributory Benefits": The Never-ending Story. *European Journal of Social Security*. Volume 9 (2007), No 1.

Dehousse, Renaud (1998) *The European Court of Justice. The Politics of Judicial Integration The European Union Series*. MacMillan Press Ltd. London.

Dinan, Desmond (1994) *Ever Closer Union? An Introduction to the European Community*. Lynne Rienner Publishers. Boulder. Colorado.

Dunnewijk, Boris (2002) Four Pillars, Four Solutions: Pension Reform and Insurance Opportunities. *The Geneva Papers on Risk and Insurance* Vol. 27 No. 4 (October 2002): 540-554.

EU:n komission työasiakirja (2003): *The Internal Market – Ten Years without Frontiers*.

European Convention. Working Group XI. "Social Europe". Expert hearing of 21 January 2003.

Goodin, Robert E (1996) *Institutions and their design*. Teoksessa: Goodin, Robert E (toim.) *Theories of institutional design*. Cambridge University Press.

Hacker, Jacob (2002) *The Divided Welfare State. The Battle over Public and Private Social Benefits in the United States*. Cambridge University Press.

Hall, Peter & Taylor, Rosemary (1996) Political Science and the Three New Institutionalisms. *Political Studies*, XLIV, 936-957.

Hatzopoulos, Vassilis (2005) *Health Law and Policy*. Teoksessa de Burca, Grainne (ed) *EU Law and the Welfare State*. Oxford. University Press.

Hellsten, Jari (2003) On the Legal Status of Public Services in the EU. *The European organisation of the Finnish trade unions in the public sectors*: 9-13.

Hellsten, Jari (2007) *From International Market Regulation to European Labour Law*. Helsinki

Herne, Kaisa & Setälä, Maija (2000) Rationaalisen valinnan teorian rakenne ja tieteellisen edistyksen arviointi. *Politiikka* 42: 3. 180-194.

Immergut, Ellen (1998) *The Theoretical Core of the New Institutionalism*. *Politics and Society*, Vol 26 No. 1, March 1998: 5-34. Sage Publications.

Immergut, Ellen (1992) *Health Politics. Interests and Institutions in Western Europe*. Cambridge Studies in Comparative Politics. Cambridge University Press.

Julkunen, Raija (2003a) Uusinstitutionalismien jäljillä. Teoksessa Juho Saari (toim.) *Instituutiot ja sosiaalipolitiikka*. Johdatus institutionaalisen muutoksen tutkimukseen. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki.

Julkunen, Raija (2003b) Suunnanmuutosta lukemassa. Teoksessa Juho Saari (toim.) *Instituutiot ja sosiaalipolitiikka*. Johdatus institutionaalisen muutoksen tutkimukseen. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki.

Julkunen, Raija (2001) *Suunnanmuutos. 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa*. Vastapaino.

Kangas, Olli (2003) *Instituutiot ja ajoitus – Lainsäädäntötavan vaikutus sosiaalivaikutuksen ajoitukseen*. Teoksessa Juho Saari (toim.) *Instituutiot ja sosiaalipolitiikka*. Johdatus institutionaalisen muutoksen tutkimukseen. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki.

Kangas, Olli (2006) *Trap for women or freedom to choose? Political frames in the making of child home care allowance in Finland and Sweden*. Department of Social Policy. University of Turku. Publications A:18, 2006.

Kangas, Olli (2008) *Työnohjaus tapaaminen Kelassa helmikuussa 2008*.

Kari, Matti & Pakaslahti, Johannes (2003) EU-Suomen sosiaaliturvajärjestelmä. Suomen vakuutusalan koulutus ja kustannus Oy.

Kari, Matti (2002a) Sosiaaliturvan tulevaisuus EU-Suomessa. Teoksessa EU vaakalaudalla – kirjoituksia EU:n tulevaisuudessa. Toim. Wallgren. Like.

Kari, Matti (2002b) Euroopan tapaturmavakuutusjärjestelmät. Tapaturmavakuutuslehti 1/2002.

Kari, Matti (2002c) Tarvitseeko Suomen työeläkejärjestelmä kilpailua? Tapaturmavakuutuslehti 2/2002.

Kari, Matti & Laitinen-Kuikka, Sini & Markwort, Jari (2001) Sosiaaliturvajärjestelmät eri maissa. Suomen vakuutusalan koulutus ja kustannus Oy.

Kari, Matti & Verho, Marja-Terttu (2002d) Kilpailu ja Suomen työeläkejärjestelmä. 27.2.2002 päivätty Karilta saatu kirjoitus.

Kari, Matti (1997) Sosiaalinen Eurooppa ja Suomi. EU:n sosiaalipolitiikkaa Suomen näkökulmasta. Sitra. Helsinki.

Kari, Matti & Kattelus, Mervi & Saari, Juho (2008) Sosiaalinen Eurooppa murroksessa – Euroopan unionin sosiaali- ja terveyspolitiikka. Ulkoasiainministeriön Eurooppatiedotus. Helsinki.

Kari, Matti & Kiuru, Julia & Kontiokorpi, Reino & Lehtonen, Seija & Hakala, Timo (2004) Suomen työeläkejärjestelmä EU:ssa. Suomen vakuutusalan koulutus ja kustannus oy. Helsinki.

Kari, Matti & Saari, Juho (2005) Sosiaalinen Eurooppa. Euroopan unionin sosiaalipolitiikka. Eurooppa-tietoa 186/2005. Ulkoasiainministeriön Eurooppa-tiedotus. Helsinki.

Kausto, Risto (2002) Selvitys Suomen työeläkejärjestelmän riskeistä. Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 2002:16. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

Kosonen, Pekka & Saari, Juho (2000) Hyvinvointipolitiikka. EU:n sosiaalisen ulottuvuuden rajalliset vaikutukset. Teoksessa EU ja Suomi. Unionijäsenyyden vaikutukset suomalaiseseen yhteiskuntaan. Toim. Raunio, Tapani ja Wiberg, Matti. Edita.

Kvist, John & Saari, Juho eds. (2007) The Europeanisation of social Protection. The Policy Press. Bristol.

Laitinen-Kuikka, Sini & Saari, Juho (2006) Sosiaalipolitiikan eurooppalaistuminen – Suomen vastaukset Euroopan integraatiosta aiheutuviin haasteisiin. Janus vol. 14 (4) 2006: 357-371.

Leibfried, Stephan & Pierson, Paul (1995) Semisovereign Welfare States: Social Policy in a Multitiered Europe. Teoksessa Leibfried, Stephan ja Pierson, Paul (toim.) European Social Policy. Between Fragmentation and Integration. The Brookings institution. Washington D.C.

Leibfried, Stephan & Pierson, Paul (1996) Social Policy (luku 7, s.185-202). Teoksessa Wallace, Helen & Wallace, William (toim.). Policy-Making in the European Union. Oxford University Press. Oxford.

Lehtonen, Seija (2008) Suomen eläkejärjestelmän rahoituksen kestävyys eurooppalaisessa vertailussa. Sarja D: 1/2008. Turun yliopisto.

March, J.G and Olsen J.P (1989) Rediscovering Institutions: The Organizational basis of Politics. New York: Free Press.

Mentula, Arttu & Saraste, Tuomas (1999) Julkisen palveluvelvoitteen ja kilpailusääntöjen välinen suhde. Kauppa- ja teollisuusministeriön raportteja 8/1999.

Mossialos, Elias & McKee Martin (2002) EU Law and the Social Character of Health Care. P.I.E. Brussels.

Mossialos, Elias & Palm, Willy (2003) The European Court of Justice and the free movement of patients in the European Union. *International Social Security Review*. Vol.56, No.2. April-June 2003.

Pakaslahti, Johannes (2001) Euroopan sosiaalisen mallin aineksia. *Gaudeamus*. Tampere.

Peters, Guy B & Pierre, Jon & King, Desmond S (2005) The Politics of Path Dependency: Political Conflict in Historical Institutionalism. *The Journal of Politics*. Vol 67, No. 4, November 2005, Pp 1275-1300.

Pakaslahti, Johannes (2000) The Social Dimension of the European Union – Studies on the Impact of Integration. University of Helsinki. Department of Social Policy. Research Reports 3/2000.

Pierson, Paul (1998) The Path to European integration. A Historical-Institutionalist Analysis. Teoksessa Sandholtz & Stone Sweet: *European Integration and Supranational Governance*. Oxford University Press. Oxford.

Pierson, Paul (2004) *Politics in Time. History, Institutions and Social Analysis*. Princeton University Press. Princeton and Oxford.

Rhodes, Martin & Ferrera, Maurizio (2000) Recasting European Welfare State. Special Issue of *West European Politics* 2000, 23, 1.

Romppainen, Esko (2007) Sosiaali- ja terveysjärjestön oikeudellinen asema hyvinvointipalvelujen järjestämisessä. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. A-sarja N:o 281. Vammala.

Saari, Juho (toim.) (2003) *Instituutiot ja sosiaalipolitiikka*. Johdatus institutionaalisen muutoksen tutkimukseen. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki.

Sakslin, Maija (1999) Palvelujen ja tavaroiden vapaa liikkuvuus ja sairaanhoitoon liittyvä sosiaaliturva. Teoksessa: Myhrman R, toim. Euroopan Unionin syventyminen ja sosiaaliturva. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2, 1999: 68-82

Sakslin, Maija (2003) Eurooppalaistuuko Suomen sosiaaliturva? *Lakimies* 2003/7-8: s.1198-

Skocpol, Theda (1992) *Protecting Soldiers and Mothers: the Political Origins of Social Policy in the United States*. Cambridge, Mass: Belknap Press of Harvard University Press.

Skocpol, Theda (1995) *Social Policy in the United States. Future possibilities in Historical Perspective*. Princeton University Press. Princeton, New Jersey.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2003) Asumisperusteista sosiaaliturvaa selvittäneen työryhmän (SOLMU 3) loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriö. Työryhmämuistioita 2003:22.

Steinmo, Sven (2002) Institutionalism. Teoksessa *The International Encyclopedia of the social & behavioural sciences*. Elsevier Science. Amsterdam.

Steinmo, Sven (2001) The New Institutionalism. Teoksessa Barry Clark ja Joe Foweraker (toim.) *The Encyclopedia of Democratic Thought*. Routledge, London.

Suomen hallituksen toimet Euroopan yhteisöjen tuomioistuimissa vireillä olevissa asioissa sekä komission Suomea vastaan käynnistämässä valvonta-asioissa ajalla 1.1.-30.6.2003. Ulkoasiainministeriö. Oikeudellinen osasto. EU-tuomioistuinasiat.

Wahlroos, Hannes (2003) Euroopan Unionin lääkevalvonnan kehitys ja lääkeinformaatio – sisämarkkinoita vai kansanterveyttä. Kuopion yliopisto. Kuopio.

Wallace, Helen & Young, Alasdair R (1996) *The Single Market: A New Approach to Policy* (luku 5, s. 126–151). Teoksessa Wallace, Helen ja Wallace, William (toim.) *Policy-Making in the European Union*. Oxford University Press. Oxford.

Winterstein, Alexander (1999) Nailing the Jellyfish: Social Security and Competition Law. *European Competition Law Review*. Vol. 20. No. 6.

LIITE

ANALYSOIDUT EYT:N TAPAUKSET

Tapaturmavakuutus - Sisämarkkinoiden vapaa kilpailu	(C-206/98)
Sairaanhoidon toisesta maasta - Palvelujen ja tavaroiden vapaa liikkuvuus	Kohll (C-158/96) ja Decker (C-120/95) Vanbraekel (C-368/98) Geraets-Smits & Peerbooms (C-157/99) Duphar v. Netherlands (C-238/82) Pierik I (C-117/77) ja Pierik II (C-182/78) Muller-Faure ja Van Riet (C-385/99) Sodemare (C-70/95) Watts (C-372/04)
Miesten ja naisten tasa-arvo - Sosiaaliturvajärjestelmien piirteisiin puututaan niiden sosiaaliturvluonnetta kiistämättä. - Rajanveto ensimmäisen ja toisen pilarin järjestelmien välillä hämärtyy	Barber (C-262/86) Defrenne (C-80/70) Bilka (C-170/84) Griesmar (C-366/99) Niemi (C-351/00)
Sosiaaliturva-asetuksen 1408/71 soveltaminen - Sosiaaliturva-asetuksen soveltamisalueen laajeneminen sosiaaliturvan ulkopuolisiin etuuksiin ja sellaisiin etuuksiin, joita ei makseta ulkomaille - Työvoiman vapaa liikkuvuus	Hoeber ja Zachow (C-245/94 ja C-312/94) Offermanns (C-85/99) Humer (C-255/99) Leclere ja Deaconsu (C-43/99) Jauch (C-215/99) Molenaar (C-160/96) Maaheimo (C-333/00) Dodl ja Oberhollenzer (C-543/03) Weide (C-153/03) (C299/05)
Yleishyödylliset palvelut Kaikki taloudellista toimintaa harjoittavat yhteisöt kilpailusääntöjen piirissä. Voiton tavoittelu ei ole edellytys.	Poucet ja Pistre (C-159/91 ja C-160/91) Höfner (C-41/90) Albany International (C-67/96) Drijvende Bokken (C-217/97) Altmark (C-280/00)